

Miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2024/25: MJU11

Riksrevisionens rapport om förvaltningen av skyddad natur

Sammanfattning

Utskottet föreslår att riksdagen lägger skrivelsen till handlingarna och avslår motionsyrkandena med hänvisning till pågående arbete.

Riksrevisionen har granskat om statens insatser för förvaltningen av skyddad natur är effektiva (RiR 2024:11). Riksrevisionens övergripande bedömning i granskningsrapporten är att statens insatser på området brister i flera viktiga avseenden. I rapporten lämnas ett antal rekommendationer till regeringen, Naturvårdsverket och länsstyrelserna.

I skrivelsen redogör regeringen för sin bedömning och åtgärder med anledning av de iakttagelser som Riksrevisionen har gjort och de rekommendationer som riktas till regeringen i rapporten. Regeringen instämmer i huvudsak i Riksrevisionens problembeskrivning och anser att de åtgärder som föreslagits är väl motiverade.

I betänkandet finns åtta reservationer (S, SD, V, C, MP).

Behandlade förslag

Skrivelse 2024/25:55 Riksrevisionens rapport om förvaltningen av skyddad natur.

Sex yrkanden i följdmotioner.

Åtta yrkanden i motioner från allmänna motionstiden 2024/25.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut3

Redogörelse för ärendet5

 Ärendet och dess beredning.....5

Utskottets överväganden.....6

 Riksrevisionens rapport om förvaltningen av skyddad natur.....6

Reservationer20

 1. Förvaltning av skyddade områden, punkt 1 (S)20

 2. Förvaltning av skyddade områden, punkt 1 (SD)21

 3. Förvaltning av skyddade områden, punkt 1 (C).....22

 4. Förvaltning av skyddade områden, punkt 1 (MP)22

 5. Regeringens finansiella styrning, punkt 2 (S).....24

 6. Regeringens finansiella styrning, punkt 2 (V)25

 7. Regeringens finansiella styrning, punkt 2 (C)27

 8. Regeringens finansiella styrning, punkt 2 (MP)28

Bilaga

Förteckning över behandlade förslag.....30

 Skrivelsen.....30

 Följdmotionerna30

 Motioner från allmänna motionstiden 2024/2531

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Förvaltning av skyddade områden

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:492 av Mikael Larsson (C) yrkandena 1 och 2,

2024/25:591 av Josef Fransson (SD) yrkande 1,

2024/25:1450 av Tobias Andersson m.fl. (SD) yrkande 10,

2024/25:1613 av Ulrika Heie (C) yrkande 3,

2024/25:2485 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 2,

2024/25:2634 av Rebecka Le Moine m.fl. (MP) yrkande 1 och

2024/25:3285 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkande 1.

Reservation 1 (S)

Reservation 2 (SD)

Reservation 3 (C)

Reservation 4 (MP)

2. Regeringens finansiella styrning

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:3109 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkande 66,

2024/25:3282 av Andrea Andersson Tay m.fl. (V),

2024/25:3285 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkande 2,

2024/25:3286 av Stina Larsson m.fl. (C) och

2024/25:3289 av Emma Nohrén m.fl. (MP) yrkandena 1 och 2.

Reservation 5 (S)

Reservation 6 (V)

Reservation 7 (C)

Reservation 8 (MP)

3. Skrivelsen

Riksdagen lägger skrivelse 2024/25:55 till handlingarna.

Stockholm den 20 februari 2025

På miljö- och jordbruksutskottets vägnar

Emma Nohrén

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Emma Nohrén (MP), Kjell-Arne Ottosson (KD), Martin Kinnunen (SD), Anna-Caren Säterberg (S), John Widegren (M), Joakim Järrebring (S), Staffan Eklöf (SD), Malin Larsson (S), Mattias Eriksson Falk (SD), Jytte Guteland (S), Marlène Lund Kopparklint (M), Victoria Tiblom (SD), Elin Nilsson (L), Johan Löfstrand (S), Oskar Svärd (M), Andrea Andersson Tay (V) och Helena Lindahl (C).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I betänkandet behandlar utskottet regeringens skrivelse 2024/25:55 Riksrevisionens rapport om förvaltningen av skyddad natur. I skrivelsen redovisar regeringen sin bedömning av de iakttagelser och rekommendationer som framgår av Riksrevisionens granskningsrapport Förvaltningen av skyddad natur (RiR 2024:11). I rapporten har Riksrevisionen granskat förvaltningen av skyddad natur.

I betänkandet behandlar utskottet sex yrkanden i följdmotioner och åtta motionsyrkanden som väckts under den allmänna motionstiden 2024/25. Förslagen i motionerna finns i bilagan till betänkandet.

Vid utskottets sammanträde den 1 oktober 2024 presenterade Riksrevisionsdirektör Claudia Gardberg Morner med medarbetare från Riksrevisionen innehållet och slutsatserna i rapporten.

Utskottets överväganden

Riksrevisionens rapport om förvaltningen av skyddad natur

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om förvaltning av skyddade områden och om regeringens finansiella styrning och lägger skrivelsen till handlingarna.

Jämför reservation 1 (S), 2 (SD), 3 (C), 4 (MP), 5 (S), 6 (V), 7 (C) och 8 (MP).

Riksrevisionens rapport

Riksrevisionen har granskat om statens insatser för förvaltningen av skyddad natur är effektiva. Granskningens utgångspunkt är att en effektiv förvaltning innebär att skyddade områden förvaltas i enlighet med de syften som de har bildats för och att förvaltningen kan bidra effektivt till att relevanta miljö-kvalitetsmål och friluftslivsmål uppnås. Detta innebär att ansvariga myndig-heter behöver ha kunskap om skötselbehoven samt vilka åtgärder som genomförs och hur effektiva de är.

Sammanfattning av granskningens resultat

Riksrevisionens övergripande bedömning är att statens insatser för förvaltning av skyddad natur brister i flera viktiga avseenden. Riksrevisionen konstaterar att regeringen inte har utformat uppföljningen så att det går att bedöma om målen med förvaltningen av skyddade områden nås. Det finns därför ingen samlad nationell bild av statusen för de bevarandevärden som har skyddats eller hur statusen utvecklas. Vidare har det uppföljningssystem som Naturvårdsverket tagit fram inte fungerat i praktiken eftersom uppföljningen varit för resurskrävande. Detta har lett till att endast begränsad uppföljning har genomförts och att uppföljningen inte är jämförbar mellan olika län. Uppföljningen visar därför inte om målen med förvaltningen nås eller om förvaltningen är kostnadseffektiv. Uppföljning behövs dock på lång sikt för att styra och utveckla förvaltningen av skyddade områden så att den blir så effektiv som möjligt.

Enligt granskningen är ett hinder för en effektiv förvaltning att många av nationalparkernas och naturreservatens skötselplaner är inaktuella och behöver revideras. Naturvårdsverket respektive länsstyrelserna har inte gjort det i tillräckligt snabb takt. Länsstyrelserna har på grund av resurs-begränsningar inte prioriterat revidering av skötselplaner och de upplever att de måste prioritera att ta fram skötselplaner för nya skyddade områden.

Granskningen visar att hälften av de 30 nationalparkerna och en tredjedel av naturreservaten har skötselplaner som är över 20 år gamla. Länsstyrelserna bedömer att 19 av nationalparkernas skötselplaner och 37 procent av de statliga naturreservatens skötselplaner behöver revideras.

Riksrevisionen bedömer även att Naturvårdsverkets vägledning om skötselplaners utformning behöver uppdateras, så att skötselplaner kan ge större utrymme för att vid behov anpassa förvaltningen. På så sätt kan skötselplanerna hållas aktuella under längre tid.

Granskningen visar också att Naturvårdsverkets arbete med vägledningar om förvaltning av skyddad natur är eftersatt. Naturvårdsverket har under lång tid inte prioriterat att hålla vägledningarna uppdaterade och anpassade till länsstyrelsernas behov. Det medför en risk för att länsstyrelserna inte kan förvalta de skyddade områdena effektivt. Riksrevisionen bedömer vidare att Naturvårdsverket bör utveckla vägledning om hur länsstyrelserna bör prioritera mellan naturvårdande skötsel och åtgärder för friluftslivet. Många olika bevarandevärden har skyddats i de områden som länsstyrelserna förvaltar, och det finns en risk för målkonflikter mellan naturvård och friluftsliv. Riksrevisionen bedömer att risken för målkonflikter blir mer påtaglig om resurssituationen blir mer ansträngd. Enligt granskningen har regeringen inte heller gett några styrsignaler om hur olika mål ska vägas mot varandra och vilka mål som har högst prioritet. Riksrevisionen bedömer vidare att Naturvårdsverket även bör vägleda länsstyrelserna om hur de ska följa upp förvaltningen av naturreservat där förvaltningen överlåtits, så att de kan bedöma om rätt skötsel genomförs. I nuläget har länsstyrelserna olika sätt att följa upp förvaltningen i dessa områden, och de gör det i olika omfattning.

Av granskningen framgår vidare att Naturvårdsverkets metod och underlag för att fördela medel till länsstyrelserna för förvaltning av skyddad natur har brister som innebär en risk för att resurserna inte används där de skulle ge mest effekt. Riksrevisionen bedömer också att det finns en risk för att Naturvårdsverkets medelsfördelning till länsstyrelserna inte speglar länens olika förvaltningsbehov och hur de förändras över tid. Detta kan leda till att de åtgärder som genomförs inte är de mest prioriterade på nationell nivå.

Riksrevisionen gör bedömningen att förvaltningen av skyddade områden inte lever upp till de mål för förvaltningen som riksdagen beslutat om och de internationella åtaganden som Sverige har. Riksrevisionen bedömer också att det finns en diskrepans mellan vad länsstyrelserna kan åstadkomma inom ramen för avsatta medel och målen som riksdagen beslutat om.

Riksrevisionen bedömer att länsstyrelserna inte har tillräckliga resurser för att förvalta de skyddade områdena så att naturvärdena bibehålls eller ökar och så att områdena i stor utsträckning görs tillgängliga för besökare. Många nödvändiga åtgärder skjuts på framtiden. Riksrevisionen bedömer att detta sannolikt innebär att länsstyrelserna bygger upp en underhållsskuld. Utan uppföljning går det dock inte att säga hur stor den skulden är eller hur den utvecklas. Länsstyrelserna måste göra svåra avvägningar och prioriteringar mellan naturvårdande skötsel och friluftslivsåtgärder, vilket de saknar styrning

och stöd för. När naturvård ställs mot friluftslivsåtgärder tyder Riksrevisionens iakttagelser i granskningen på att friluftslivsåtgärder prioriteras lägre. Vidare prioriterar länsstyrelserna genomförandet av förvaltningsåtgärder högre än att följa upp förvaltningens resultat. Riksrevisionen bedömer att detta på kort sikt är en rimlig prioritering, men att det på längre sikt innebär att regeringen inte får en samlad bild av förvaltningens måluppfyllelse, åtgärdsbehov och utveckling över tid.

Regeringens finansiella styrning genom nivån på anslaget 1:3 Åtgärder för värdefull natur är avgörande för med vilken ambitionsnivå och med vilken långsiktighet som länsstyrelserna kan genomföra förvaltningen av skyddade områden. Riksrevisionen konstaterar att den finansiella styrningen försvåras av att det inte finns någon samlad bild av hur stora skötselbehoven är. Det går därför inte att med säkerhet bedöma hur mycket medel som krävs för att bibehålla bevarandevärdena. Riksrevisionen konstaterar även att det är viktigt med en balans mellan anslaget 1:3 och anslaget 1:14 Skydd av värdefull natur som används för förvaltning respektive bildande av nya skyddade områden, eftersom behovet av förvaltning ökar när fler områden skyddas.

Riksrevisionens rekommendationer

Riksrevisionen rekommenderar regeringen att

- se till att uppföljningen av förvaltningen av de skyddade områdena utvecklas så att den kan användas för att följa upp måluppfyllelsen, identifiera skötselbehov och utgöra underlag för den finansiella styrningen
- se över om den finansiella styrningen möjliggör för Naturvårdsverket och länsstyrelserna att förvalta de skyddade områdena med den höga ambitionsnivå som riksdagen beslutat om.

Riksrevisionen rekommenderar Naturvårdsverket att

- se till att vägledningarna som länsstyrelserna behöver för sitt uppdrag att förvalta skyddade områden motsvarar deras behov
- uppdatera vägledningen om hur skötselplaner ska utformas, så att skötselplaner kan bli mer ändamålsenliga och hållas aktuella under längre tid än nu
- tydliggör vägledningen om överlåtelse av förvaltning av skyddade områden, genom att ange vilka kriterier som ska vara uppfyllda för att överlåta förvaltningen till en annan aktör och hur länsstyrelsen ska följa upp förvaltningen av dessa områden
- se till att skötselplanerna för alla nationalparker hålls aktuella
- se över medelsfördelningen för förvaltning av skyddade områden, så att medel fördelas mellan länsstyrelserna så att de nationellt mest prioriterade åtgärderna kan genomföras. Medelsfördelningen bör ta hänsyn till förändringar i förvaltningsbehoven.

Riksrevisionen rekommenderar länsstyrelserna att

- se till att skötselplanerna för alla statliga naturreservat hålls aktuella
- tillämpa principer för prioritering av åtgärder så att resurser används till de mest prioriterade förvaltningsåtgärderna.

Regeringens skrivelse

Regeringens bedömning av Riksrevisionens iakttagelser och rekommendationer

Regeringen välkomnar Riksrevisionens granskning som ett viktigt bidrag för att utveckla arbetet med förvaltningen av skyddad natur inklusive hur skyddade områden bidrar dels till att leva upp till EU-rättsliga och internationella åtaganden som har med biologisk mångfald att göra, dels till att nå miljökvalitetsmålen och friluftslivsmålen. Regeringen instämmer i huvudsak i Riksrevisionens problembeskrivning och anser att de åtgärder som Riksrevisionen föreslagit är väl motiverade. Regeringen delar bedömningen att det krävs åtgärder för att förbättra och effektivisera statens insatser för förvaltning av skyddad natur för att uppfylla nationella mål och internationella åtaganden med koppling till biologisk mångfald. Trots att många och viktiga insatser har genomförts bedömer regeringen att befintliga och beslutade åtgärder, både nationella och internationella, inte räcker för att nå de flesta av miljömålen.

Regeringen konstaterar att Riksrevisionens granskning visar att regeringen inte har utformat uppföljningen så att det går att bedöma om målen med förvaltningen av skyddade områden nås. Regeringen instämmer i att uppföljningen behöver utvecklas så att det enkelt går att följa upp statusen för de bevarandevärden som har skyddats och hur de utvecklas. Det är viktigt för att kunna följa upp om riksdagens mål för förvaltningen av skyddade områden nås, liksom hur förvaltningen av skyddad natur bidrar till att nå relevanta miljökvalitetsmål och friluftslivsmål. Det är också viktigt för att identifiera behov av eventuella förändringar i styrningen av arbetet med förvaltningen.

Regeringen bedömer att fortsatt arbete behövs för att de nationella miljökvalitetsmålen och friluftslivsmålen ska nås så att det svenska natur- och kulturarvet bevaras för framtida generationer och tillgängliggörs för alla, inte minst mot bakgrund av Sveriges EU-rättsliga och internationella åtaganden som innefattar betydelsen av att bevara välmående och livskraftiga ekosystem. Regeringen vill också framhålla den betydelse som skyddad natur har för hela landet, såväl närboende och besökare som näringslivet. De naturskyddade områdena är en tillgång för hållbar lokal och regional utveckling, turism och landsbygdsutveckling. De är vidare en stor tillgång för rekreation, folkhälsan och integrationen och i pedagogisk verksamhet i bl.a. skolor och förskolor. Att röra sig fritt i naturen ska värnas samtidigt som markägarnas intressen beaktas. En fullgod skötsel är även en viktig löpande åtgärd för att skapa legitimitet åt det samlade naturvårdsarbetet. Det innebär också en långsiktighet i kompetensförsörjningen och skapar sysselsättning i hela Sverige, i synnerhet på landsbygden.

Regeringens åtgärder med anledning av Riksrevisionens rekommendationer

Regeringen avser att följa upp att Naturvårdsverkets redovisning av förvaltningen av skyddad natur utformas så att den ger en samlad nationell bild av statusen för de bevarandevärden som har skyddats och går att använda för att bedöma måluppfyllelse och om förvaltningen bedrivs effektivt. En ändamålsenlig uppföljning är en viktig del av förvaltningen. Eftersom uppföljning är kostsamt är det viktigt att den utformas så att den effektivt bidrar till utveckling av verksamheten och med hänsyn tagen till länsstyrelsernas behov. Hur uppföljningen utformas blir ännu viktigare framöver, bl.a. eftersom det fr.o.m. 2028 kommer att krävas områdesvisa redovisningar av bevarandestatus för arter och naturtyper i Natura 2000-områden, som i stor utsträckning också skyddas med nationella instrument såsom naturreservat och nationalparker. Även EU:s förordning om restaurering av natur, som trätt i kraft under 2024, förutsätter en uppföljning av förvaltningen av skyddade områden.

Regeringen bedömer att skydd, skötsel och restaurering av värdefull natur bidrar till att åstadkomma en kontinuerlig, långsiktig och uthållig återhämtning av biologisk mångfald och motståndskraftig natur. Regeringen bedömer att förutsättningar för biologisk mångfald behöver förbättras. Förstörda livsmiljöer, överexploatering av arter, klimatförändringar, föroreningar och invasiva främmande arter är de viktigaste påverkansfaktorer som behöver hanteras. För att upprätthålla en fungerande grön infrastruktur är formellt områdesskydd ett viktigt verktyg, som behöver kompletteras med andra områdesbaserade effektiva bevarandeåtgärder och naturhänsyn i de areella näringarna. På samma sätt är det centralt med en effektiv förvaltning av skyddade områden och en tydlig uppföljning av de bevarandevärden som har skyddats, i syfte att säkerställa att skyddet är ändamålsenligt över tid. Arbetet med att bevara och återställa värdefull natur och ekosystem, samt att göra värdefull natur tillgänglig för var och en i hela landet, behöver också fortsätta.

Regeringen konstaterar att ett förändrat klimat kommer att påverka alla delar av den biologiska mångfalden i Sverige. Regeringen kommer därför att fortsätta verka för att stärka ekosystemens resiliens och ta till vara ekosystemtjänster i klimatanpassningen. Skyddade områden, som utgör 15 procent av landets areal, står också för en betydande kolsänka, särskilt skogsmark. Samtidigt spelar skogsmark en avgörande roll för att ersätta fossila material och på så sätt minska utsläppen.

Förvaltningen av skyddad natur finansieras genom anslaget 1:3 Åtgärder för värdefull natur. Regeringen har för 2025 anvisat 1,35 miljarder kronor till anslaget 1:3, vilket är en höjning jämfört med föregående år. För 2026 och 2027 beräknas anslaget uppgå till 1,50 respektive 1,46 miljarder kronor. Skötseln av skyddade naturområden är viktig för att områdenas natur- och kulturvärden ska säkerställas och utvecklas.

Regeringen anser att förvaltningen och skötseln av naturreservat och nationalparker behöver förbättras för att bibehålla de unika miljöerna och för

att underlätta besök. För 2025 ökades därför anslaget 1:3 med 100 miljoner kronor för skötsel av naturreservat. För 2026 och 2027 beräknas anslaget öka med motsvarande belopp. Anslaget ökades också genom vårändringsbudgeten för 2024 med 30 miljoner kronor.

Som ett led i att utveckla förvaltningen av världsarvet Laponia har regeringen vidare beslutat om ett uppdrag till Statskontoret att se över hur staten, genom regelverk och sina myndigheter, kan säkerställa att de natur- och kulturvärden som gör Laponia till ett världsarv bevaras för framtida generationer, att syftena med de nationalparker och naturreservat som ingår i Laponia uppnås samt att världsarvet förvaltas långsiktigt, hållbart och effektivt.

När det gäller långsiktig förvaltning av skyddade områden bedömer regeringen att negativ påverkan från invasiva främmande arter behöver uppmärksammas, vid sidan av naturvårdande skötsel, för att arters livsmiljöer och andra naturvärden i och mellan dessa skyddade områden ska kunna restaureras, bibehållas och utvecklas. Invasiva främmande arter är ett hot mot den biologiska mångfalden och kan också orsaka stora ekonomiska skador. Regeringen ökade därför i budgetpropositionen för 2025 inom utgiftsområde 20 Klimat, miljö och natur anslaget 1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö med 10 miljoner kronor för att effektivt bekämpa och förhindra spridning av invasiva främmande arter i vattenmiljöer i Sverige. För 2026 och 2027 beräknas anslaget öka med motsvarande belopp.

När det gäller förutsättningar för friluftslivet ökade regeringen i budgetpropositionen för 2025 även anslaget 1:3 Skötsel av värdefull natur inom utgiftsområde 20 Klimat, miljö och natur med 25 miljoner kronor för vandringsleder i Jämtland och övriga fjällområden. För 2026 och 2027 beräknas anslaget öka med motsvarande belopp. Därutöver ökade anslaget med 5 miljoner kronor för att utveckla vandringsleder med fokus på klimat-anpassning. För 2026 och 2027 beräknas anslaget öka med motsvarande belopp.

Regeringen konstaterar att Riksrevisionen visar att det finns ett stort behov av att revidera äldre skötselplaner, samtidigt som Sverige har ett stort åtagande i fråga om att skydda värdefull natur och genomföra skötselåtgärder. Regeringen bedömer att arbetet med skydd av värdefull natur och genomförandet av skötselåtgärder behöver fortsätta. För att säkerställa en god uppföljning är det viktigt att alla berörda myndigheter redovisar till regeringen hur medlen har använts och särskilt vilken effekt de haft, så att regeringen kan följa upp att anslagen används så som regeringen och riksdagen har beslutat.

Vissa åtgärder inom skyddade områden genomförs inom ramen för flera svenska program för miljö och klimatpolitik (Life) och med medel från EU:s Life-fond i den del som avser åtgärder för natur och biologisk mångfald. Regeringen bedömer att EU:s medfinansiering är underutnyttjad och att det därför finns en potential genom att Life-medel i ökad utsträckning kan bidra till att restaurera naturvärden och genomföra förvaltningsåtgärder. Det förutsätter samtidigt en långsiktig stabilitet i finansieringen så att

länsstyrelserna har förutsättningar att göra detta. Det är inte heller möjligt att genomföra restaurering med finansiering från Life-fonden i sådana områden som redan är skyddade som naturreservat men som inte har ett skydd som Natura 2000-område. Regeringen håller med Riksrevisionen om att det finns behov av stabila anslagsnivåer för att trygga vårt svenska natur- och kulturarv.

När det gäller pågående arbete som regeringen har initierat och som har betydelse för skydd och skötsel av värdefull natur kan nämnas att Miljömålsberedningen har i uppdrag att föreslå en strategi med etappmål, styrmedel och åtgärder som bidrar till Sveriges åtaganden inom EU och internationellt för naturvård och biologisk mångfald samt upptag och utsläpp av växthusgaser inom markanvändningssektorn (land-use, land-use change and forestry, LULUCF). Uppdraget ska redovisas senast den 15 februari 2025. Regeringen ska också verka för att nå de målsättningar som antagits inom EU:s biodiversitetsstrategi och det globala Kunming–Montreal-ramverket för biologisk mångfald. Under 2025 kommer regeringen att ta fram en nationell strategi och plan för biologisk mångfald i enlighet med åtaganden i ramverket. Nationellt genomförande av EU-rättsakter är centralt i det arbetet. Regeringen avser att återkomma till riksdagen i dessa delar.

Motionerna

Förvaltning av skyddade områden

Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) anför i kommittémotion 2024/25:3285 yrkande 1 att regeringen bör återkomma med tydligare åtgärder för att säkerställa att arbetet med förvaltningen av skyddad natur bidrar till att de nationella miljökvalitets- och friluftslivsmålen uppnås.

I kommittémotion 2024/25:1450 av Tobias Andersson m.fl. (SD) yrkande 10 anføres att skötsel och underhåll av vandringsleder på statlig mark bör prioriteras för att möjliggöra fjällupplevelser samt gynna länet och besöksnäringen. Även i motion 2024/25:591 av Josef Fransson (SD) yrkande 1 framhålls vikten av att ta ett långsiktigt ansvar för skötsel och underhåll av vandringsleder i fjällvärlden.

I kommittémotion 2024/25:2485 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 2 framförs behovet av ett långsiktigt arbete för att bevara en god status på redan skyddad natur.

I motion 2024/25:492 av Mikael Larsson (C) yrkande 1 framförs att naturreservat i möjligaste mån ska bildas genom att berörda markägare och myndigheter kommer överens om det. Motionären föreslår vidare i yrkande 2 att siffrorna över skyddad natur ska utredas och analyseras för att överensstämma med verkligheten.

Ulrika Heie (C) framför i motion 2024/25:1613 yrkande 3 att det när naturreservat bildas måste finnas skötselavtal där markägaren mot rimlig ersättning kan stå för den fortsatta förvaltningen. Motionärerna framför att det är ägaren och brukaren som i de flesta fall är den bästa förvaltaren.

I motion 2024/25:2634 av Rebecka Le Moine m.fl. (MP) yrkande 1 framförs att Naturvårdsverket bör få i uppdrag att peka ut de mest lämpade och prioriterade naturområdena för formellt och långsiktigt skydd i syfte att skydda 30 procent av Sveriges land-, vatten- och havsområden i enlighet med Kunming–Montreal-ramverket.

Regeringens finansiella styrning

Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) betonar i kommittémotion 2024/25:3109 yrkande 66 vikten av åtgärder för skydd och skötsel av värdefull natur och en tillräcklig finansiering. Motionärerna är bekymrade över de konsekvenser som regeringens drastiska nedskärningar i miljöbudgeten leder till.

I kommittémotion 2024/25:3285 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkande 2 framhålls att regeringen bör lämna ytterligare uppgifter till riksdagen om hur den avser att hantera och följa upp Riksrevisionens synpunkt om otillräcklig finansiering. Motionärerna anför bl.a. att även med de anslagsökningar som regeringen redovisar i skrivelsen är anslaget 1:3 Åtgärder för värdefull natur nästan 700 miljoner kronor lägre för 2025 jämfört med 2022, utan att hänsyn tagits till de senaste årens prisökningar.

I kommittémotion 2024/25:3282 av Andrea Andersson Tay m.fl. (V) begärs en översyn av om den finansiella styrningen möjliggör för Naturvårdsverket och länsstyrelserna att förvalta de skyddade områdena med den höga ambitionsnivå som riksdagen beslutat om. Motionärerna anser att de låga anslagsnivåerna för att förvalta skyddad natur försvårar Sveriges möjligheter att leva upp till sina åtaganden inom EU och globalt samt att uppnå de miljökvalitetsmål som riksdagen har beslutat om.

Enligt kommittémotion 2024/25:3286 av Stina Larsson m.fl. (C) måste resurstillskott vid etablering av nya skyddade naturområden beaktas. Motionärerna anför att om många nya naturreservat bildas utan resurstillskott riskerar de värden som finns i befintliga reservat att hotas.

Emma Nohrén m.fl. (MP) anför i kommittémotion 2024/25:3289 yrkande 1 att regeringen måste anslå de medel som krävs för att möta Riksrevisionens identifierade åtgärder. I motionen framförs att regeringen enbart tillfört mycket små belopp i relation till de neddragningar som den genomfört och i relation till de identifierade ekonomiska behoven. Motionärerna föreslår vidare att andelen tillfälliga satsningar bör minska till förmån för permanenta satsningar (yrkande 2). Motionärerna hänvisar till granskningen som visar att länsstyrelserna inte kan nyttja tillfälliga anslagsökningar på ett effektivt sätt och att dessa har genererat tidsbegränsade anställningar och svårigheter att rekrytera och behålla kvalificerad kompetens. Motionärerna anser därför att regeringen måste tydliggöra att den avser att säkra långsiktigheten i förvaltningen, bl.a. genom att öka andelen permanenta satsningar.

Vissa kompletterande uppgifter

Gällande rätt

Regelverk av relevans för förvaltningen av skyddad natur återfinns främst i miljöbalken (1998:808). Bestämmelser om nationalparker och naturreservat finns i 7 kap. miljöbalken. Av förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken framgår att Naturvårdsverket har det centrala ansvaret för områdesskyddet och att länsstyrelsen ansvarar för områdesskyddet i länet. Av samma förordning framgår att länsstyrelsen eller kommunen ska fastställa en skötselplan för ett naturreservats långsiktiga vård samt att en skötselplan ska ingå i varje beslut om bildande av ett naturreservat. Länsstyrelsen eller kommunen får besluta att en annan myndighet, juridisk person eller markägare som har förutsättningar för att ha ett sådant ansvar ska förvalta ett naturreservat. Av nationalparksförordningen (1987:938) framgår att nationalparker ska vårdas och förvaltas i enlighet med de syften för vilka de har bildats. Samma förordning anger att den berörda länsstyrelsen, med vissa angivna undantag, är förvaltare av nationalparker i länet. Naturvårdsverket får, efter samråd med länsstyrelsen, kommunen och Havs- och vattenmyndigheten, i ett beslut om en skötselplan bestämma hur en nationalpark ska vårdas och förvaltas. Detta anges i 7 § nationalparksförordningen

Internationella åtaganden

Förvaltning av skyddad natur ingår i Sveriges internationella åtaganden med koppling till biologisk mångfald, främst FN:s konvention om biologisk mångfald (Convention on Biological Diversity, CBD) och de globala målen för hållbar utveckling i Agenda 2030 samt de åtaganden som följer av EU-medlemskapet. Sverige undertecknade konventionen om biologisk mångfald 1992 och nya mål fastställdes nyligen genom det globala s.k. Kunming–Montreal-ramverket för biologisk mångfald. Sverige har bl.a. åtagit sig att till 2030 dels skydda minst 30 procent av vårt lands landområden, sötvattensområden och marina områden, dels påbörja restaurering av minst 30 procent av våra landområden, sötvattensområden och marina områden.

Miljömålssystemet

Våren 2010 antog riksdagen en ny målstruktur för det svenska miljöarbetet (prop. 2009/10:155, bet. 2009/10:MJU25, rskr. 2009/10:377). Det finns ett generationsmål och 16 miljökvalitetsmål med preciseringar. Generationsmålet visar riktningen för vad som måste göras inom en generation för att miljökvalitetsmålen ska nås och är vägledande för miljöarbetet på alla nivåer i samhället. Miljökvalitetsmålen beskriver i sin tur det tillstånd i den svenska miljön som miljöarbetet ska leda till. Preciseringarna ska förtydliga vad miljökvalitetsmålen innebär och används även som kriterier när målen följs upp. Det finns dessutom ett antal etappmål som är steg på vägen för att nå generationsmålet och miljökvalitetsmålen. Riksdagen har beslutat att

skyddade områden ska skötas så att natur- och kulturmiljövärdena bibehålls eller ökar och så att områdena i stor utsträckning görs tillgängliga för besökare. Områdena ska skötas med en hög ambitionsnivå. Skyddade områden ska också förvaltas på ett kostnadseffektivt sätt. Genom att bevara skyddsvärda arter och naturtyper bidrar förvaltningen av skyddad natur till 7 av de 16 miljö kvalitetsmål som riksdagen beslutat om:

- Ett rikt växt- och djurliv
- Storslagen fjällmiljö
- Levande sjöar och vattendrag
- Ett rikt odlingslandskap
- Hav i balans samt levande kust och skärgård
- Levande skogar
- Myllrande våtmarker.

Friluftslivsmål

Riksdagen har beslutat om nationella mål för friluftslivspolitik. Det övergripande målet är att stödja människors möjligheter att vistas i naturen och utöva friluftsliv. Av de tio delmålen är det framför allt målet om skyddade områden som resurs för friluftslivet som är av betydelse i detta sammanhang. Målet innebär att förvaltningen ska skapa goda förutsättningar för utevistelse och rekreation i skyddade områden (prop. 2009/10:238, bet. 2010/11:KrU3, rskr. 2010/11:37). Regeringen och riksdagen har därefter preciserat målen (skr. 2012/13:51, bet. 2012/13:KrU4, rskr. 2012/13:278).

Naturvårdsverket fick i regleringsbrevet för 2024 i uppdrag att utveckla arbetet med landets vandringsleder och fjälleder. I uppdraget ingår att när staten är huvudman knyta ihop vandringsleder, utveckla vandringsleder i skyddade områden och i skyddade fjällnära skogar, fortsätta upprustningen av det statliga ledsystemet i fjällen samt, i den mån det är möjligt, förlänga Kungsleden genom fjällregionen. Utöver det ska Naturvårdsverket utveckla samordningen om vandringsleder i landet tillsammans med andra huvudmän. Uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet senast den 28 februari 2028.

Satsningar i budgetpropositionen för 2025

I budgetpropositionen för 2025 (prop. 2024/25:1 utg.omr. 20) föreslog regeringen att 1 352 035 000 kronor skulle anvisas till anslaget 1.3 Åtgärder för värdefull natur. Anslaget får användas till utgifter för insatser för skötsel och förvaltning av skyddad natur, bevarande och restaurering av biologisk mångfald och insatser för friluftsliv samt för statsbidrag inom dessa områden. Anslaget får särskilt användas till utgifter för skötsel av skyddade områden, naturvårdsförvaltning och fastighetsförvaltning, för artbevarande och viltförvaltning, samt i samband med skötsel och övrig förvaltning av värdefull natur. I budgetpropositionen anförde regeringen att anslaget ökas med

100 000 000 kronor för skötsel av naturreservat och med 25 000 000 för vandringsleder i Jämtland.

För anslaget 1.14 Skydd av värdefull natur anvisades 1 185 500 000 kronor. Detta anslag får bl.a. användas till utgifter för skydd och bevarande av värdefulla naturmiljöer för biologisk mångfald och friluftsliv samt för statsbidrag inom dessa områden. Riksdagen biföll regeringens förslag i budgetpropositionen (bet. 2024/25:MJU1, rskr. 2024/25:119).

Naturvårdsverkets arbete

Enligt uppgift från Naturvårdsverket beslutade myndigheten i januari 2025 om en åtgärdsplan med anledning av Riksrevisionens granskningsrapport Förvaltningen av skyddad natur. Naturvårdsverket planerar att under 2025 fråga länsstyrelserna vilka deras behov av vägledning är och utifrån denna information under året arbeta fram en långsiktig plan för uppdatering av vägledningen om förvaltning av skyddad natur. Myndighetens ambition är att i den nya vägledningen tydliggöra kriterierna för överlåtelse av förvaltningen till någon annan aktör samt hur förvaltningen kan följas upp. Naturvårdsverket ska även under 2025 analysera vilka av nationalparkernas skötselplaner som hindrar genomförandet av prioriterade åtgärder. Myndigheten ska också etablera en dialog med förvaltare av nationalparker för att bättre fånga upp förvaltningens behov och påbörja en översyn av det nuvarande systemet för fördelning av tilldelade medel.

Naturvårdsverket arbetar även för tillfället med att ta fram en nationell handlingsplan för skyddad natur. Den är enligt myndigheten tänkt som ett ramverk för Naturvårdsverkets och länsstyrelsernas arbete framåt. Planen är att den nationella handlingsplanen ska bli klar under sommar 2025. Under 2005–2015 fanns det nationella programmet Värna Vårda Visa vars syfte var att förverkliga ambitionerna i regeringens skrivelse En samlad naturvårdspolitik (skr. 2001/02:173, bet. 2001/02:MJU24, rskr. 2001/02:316). Programmet tydliggjorde de inriktningar, mål och åtgärder som Naturvårdsverket identifierat som avgörande inom förvaltningen av skyddad natur. Det nationella programmet kompletterades av länsvisa program. Enligt Naturvårdsverket utgör erfarenheter från arbetet med Värna Vårda Visa en viktig grund för den nya handlingsplanen.

Vidare ska Naturvårdsverket enligt regleringsbrevet för 2025 redovisa hur myndigheten har arbetat för att utveckla förvaltningen av skyddad natur, inklusive uppföljning, med anledning av regeringens skrivelse Riksrevisionens rapport om förvaltningen av skyddad natur (skr. 2024/25:55).

Miljömålsberedningen

Den 14 februari 2025 överlämnade Miljömålsberedningen ett delbetänkande till regeringen med förslag om en strategi för hur Sverige ska leva upp till EU:s åtaganden inom biologisk mångfald respektive nettoupptag av växthusgaser från markanvändningssektorn (LULUCF) till 2030 (SOU 2025:21). I

betänkandet lämnas ett antal förslag som syftar till att dels stoppa och vända förlusten av biologisk mångfald, dels bidra till att nå Generationsmålet och de nationella miljökvalitetsmålen. Miljömålsberedningen föreslår bl.a. följande åtgärder:

- nya etappmål om förvaltning av skyddade områden, restaurering av natur samt minimal förlust av biologisk mångfald,
- informations- och rådgivningsinsatser om åtgärder för ökad kolinlagring och gynnsam biologisk mångfald,
- skydd av natur inklusive skydd av urskog och gammal skog, förvaltning av formellt skyddade områden, restaurering av natur och minimal förlust av biologisk mångfald,
- hur formellt skyddade områden ska förvaltas så att områdena inte förlorar de naturvärden de syftar till att bevara.

Betänkandet är under beredning inom Regeringskansliet.

Utskottets ställningstagande

Förvaltning av skyddade områden

Utskottet välkomnar Riksrevisionens granskning av förvaltningen av skyddad natur och anser i likhet med regeringen att granskningen är en viktig del av att utveckla arbetet med förvaltningen av skyddad natur. Granskningen kommer att utgöra ett viktigt bidrag till den fortsatta analysen av hur arbetet med skyddade områden kan bidra till dels att uppfylla Sveriges EU-rättsliga och internationella åtaganden i fråga om biologisk mångfald, dels att vi når relevanta miljö- och friluftslivsmål. Utskottet instämmer i Riksrevisionens övergripande bedömning att statens insatser för förvaltning av skyddad natur brister i flera avseenden och att det krävs åtgärder för att förbättra och effektivisera statens insatser. Utskottet välkomnar därför de åtgärder som regeringen har föreslagit för att förbättra både förvaltningen av skyddade områden och uppföljningen av om målen med förvaltningen av skyddad natur uppnås.

Utskottet konstaterar att regeringen har gett Naturvårdsverket i uppdrag att redovisa hur myndigheten arbetar med att utveckla förvaltningen av skyddad natur inklusive uppföljning. Naturvårdsverket har även tagit fram en åtgärdsplan med anledning av Riksrevisionens skrivelse och arbetar med att ta fram en nationell handlingsplan för skyddad natur som riktar sig både till myndigheten och till länsstyrelserna.

Utskottet delar regeringens bedömning att förutsättningarna för biologisk mångfald behöver förbättras, och att hotet från invasiva främmande arter behöver uppmärksammas i sammanhanget. Utskottet konstaterar vidare att regeringen verkar för att nå de målsättningar som antagits inom EU:s biodiversitetsstrategi och Kunming–Montreal-ramverket för biologisk mångfald. Utskottet ser fram emot den nationella strategin och planen för biologisk mångfald som regeringen aviserat ska komma under 2025.

Utskottet konstaterar att arbetet för att nå de nationella miljökvalitetsmålen och friluftslivsmålen behöver fortsätta. Områden med skyddad natur är en tillgång för hållbar lokal och regional utveckling, turism, folkhälsa och landsbygdsutveckling. I sammanhanget är det viktigt att uppmärksamma betydelsen av att markägarnas intressen beaktas samtidigt som allemansrätten värnas. Utskottet noterar det arbete som pågår med att utveckla landets vandringsleder och fjälleder och välkomnar de satsningar regeringen gör på att förbättra förutsättningarna för friluftslivet. Vidare noterar utskottet att det delbetänkande som Miljömålsberedningen nyligen överlämnat till regeringen bl.a. innehåller förslag på åtgärder för att nå Generationsmålet och miljökvalitetsmålen.

Sammanfattningsvis anser utskottet att det är av grundläggande betydelse att förvaltningen av skyddad natur är effektiv och ändamålsenlig samtidigt som den bidrar till att uppfylla Sveriges nationella mål och internationella åtaganden. Utskottet förutsätter att regeringen kommer att vidta åtgärder i enlighet med Riksrevisionens rekommendationer och avser att följa frågans fortsatta hantering noggrant.

Mot denna bakgrund och i avvaktan på resultatet av det arbete som pågår anser utskottet att motionerna 2024/25:492 (C) yrkandena 1 och 2, 2024/25:591 (SD) yrkande 1, 2024/25:1450 (SD) yrkande 10, 2024/25:1613 (C) yrkande 3, 2024/25:2485 (C) yrkande 2, 2024/25:2634 (MP) yrkande 1 och 2024/25:3285 (S) yrkande 1 kan lämnas utan åtgärd.

Regeringens finansiella styrning

Utskottet delar regeringens bedömning att det finns ett behov av stabila anslagsnivåer för att trygga det svenska natur- och kulturarvet. Det är också viktigt att följa upp statusen och identifiera de skötselbehov som finns för skyddade områden. Utan samlad bild av skötselbehoven försvåras den finansiella styrningen av förvaltningen. Utskottet välkomnar därför regeringens ambition att följa upp dels Naturvårdsverkets arbete på området, dels hur berörda myndigheter använder anslagsmedlen och vilken effekt de får. Enligt utskottets mening kommer dessa insatser att förbättra förutsättningarna för regeringens uppföljning och därigenom säkerställandet av att anslagen används för att uppfylla Sveriges nationella miljökvalitets- och friluftslivsmål samt internationella åtaganden.

Vad gäller resurser påminner utskottet om de medel som riksdagen anvisat tidigare under riksmötet. Utskottet vill i denna del uppmärksamma de medel som regeringen avsatt för insatser för skötsel och förvaltning av skyddad natur inom anslaget 1:3. Anslaget tilldelades ca 1,3 miljarder kronor för 2025 och regeringen beräknar att anslaget ska öka de närmaste åren. Utskottet konstaterar att medel har avsatts för att förbättra förvaltningen och skötseln av naturreservat och nationalparker. Medel har även avsatts för förbättrade förutsättningar för friluftslivet med fokus på vandringsleder. Även medel inom anslaget 1:14 är viktiga för skydd och bevarande av värdefulla naturmiljöer.

Utskottet noterar även regeringens bedömning att EU:s medfinansiering är underutnyttjad och att Life-medel skulle kunna användas i ökad utsträckning för att bidra till att restaurera naturvärden och genomföra förvaltningsåtgärder.

Därmed anser utskottet att motionerna 2024/25:3109 (S) yrkande 66, 2024/25:3282 (V), 2024/25:3285 (S) yrkande 2, 2024/25:3286 (C) och 2024/25:3289 (MP) yrkandena 1 och 2 kan lämnas utan åtgärd.

Avslutningsvis föreslår utskottet att riksdagen lägger skrivelsen till handlingarna.

Reservationer

1. Förvaltning av skyddade områden, punkt 1 (S)

av Anna-Caren Säterberg (S), Joakim Järrebring (S), Malin Larsson (S), Jytte Guteland (S) och Johan Löfstrand (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3285 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkande 1 och avslår motionerna

2024/25:492 av Mikael Larsson (C) yrkandena 1 och 2,

2024/25:591 av Josef Fransson (SD) yrkande 1,

2024/25:1450 av Tobias Andersson m.fl. (SD) yrkande 10,

2024/25:1613 av Ulrika Heie (C) yrkande 3,

2024/25:2485 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 2 och

2024/25:2634 av Rebecka Le Moine m.fl. (MP) yrkande 1.

Ställningstagande

Naturvården är avgörande för att skydda våra naturområden, arter och ekosystem som står inför allt större hot. Välmående ekosystem kan också bättre stå emot klimatförändringarna och absorbera mer koldioxid. Dessutom är naturvårdande skötsel viktigt för att främja friluftsliv och skapa nya jobbtillfällen. Men för att naturvårdsarbetet vid Sveriges nationalparker och naturreservat ska fungera effektivt krävs att regeringen avsätter tillräckliga medel till Naturvårdsverket och länsstyrelserna som har ansvar för förvaltningen.

Tyvärr ser vi nu det motsatta. Det framgår inte minst av Riksrevisionens rapport om förvaltningen av skyddad natur som visar att förvaltningen inte är effektiv. Rapporten pekar på risken att natur-, kulturmiljö- och friluftslivsvården i våra nationalparker och naturreservat försämras eller till och med går förlorade. Kritiken stannar inte där. Granskningen visar även att den nuvarande förvaltningen inte uppfyller riksdagens mål om att de skyddade områdena ska förvaltas med en hög ambitionsnivå. Enligt Riksrevisionen är den främsta orsaken att finansieringen inte räcker till.

Kritiken är väntad med tanke på att regeringen har skurit ned anslaget 1:3 Åtgärder för värdefull natur inom utgiftsområde 20 med ca 900 miljoner kronor, från ca 2 miljarder kronor 2022 till 1,1 miljarder kronor 2023. Det

innebär nästan en halvering av anslaget. Därefter har regeringen endast återfört en mycket liten del av anslaget efter den kraftiga nedskärningen.

I sin skrivelse ger regeringen inget tydligt svar på Riksrevisionens kritik om finansieringen. I stället skriver regeringen att den ”bedömer att fortsatt arbete behövs för att de nationella miljökvalitetsmålen och friluftslivsmålen ska nås”. Vi menar att ett sådant ”fortsatt arbete” lämnar stort utrymme för tolkningar, och därför är det nödvändigt att regeringen förtydligar vilka åtgärder den planerar att genomföra för att säkerställa att målen uppnås.

2. Förvaltning av skyddade områden, punkt 1 (SD)

av Martin Kinnunen (SD), Staffan Eklöf (SD), Mattias Eriksson Falk (SD) och Victoria Tiblom (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:1450 av Tobias Andersson m.fl. (SD) yrkande 10 och
avslår motionerna

2024/25:492 av Mikael Larsson (C) yrkandena 1 och 2,

2024/25:591 av Josef Fransson (SD) yrkande 1,

2024/25:1613 av Ulrika Heie (C) yrkande 3,

2024/25:2485 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 2,

2024/25:2634 av Rebecka Le Moine m.fl. (MP) yrkande 1 och

2024/25:3285 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkande 1.

Ställningstagande

Den svenska fjällvärlden omnämns ofta som Europas sista vildmark. Här finns vandringsleder, stugor och fjällstationer på statlig mark som möjliggör fjällupplevelser i en terräng som annars är relativt otillgänglig.

Vandringslederna är tidvis överbelastade och det blir en stor påfrestning av alla som vill ha en fjällupplevelse till fots. Vägen framåt kan dock inte bli att begränsa turismen; då gör vi de berörda länen och deras invånare en otjänst. I stället bör vi sträva efter att åtgärda den underhållsskuld som finns när det gäller vandringsleder på statlig mark så att turister inte trampar upp ny mark och försämrar naturupplevelsen. Här kan och bör staten ha en tydlig roll, och ett första steg kan vara att utreda och kartlägga vilka typer av insatser som skulle kunna skapa en utveckling som gynnar länet och besöksnäringen. En konkret åtgärd där staten skulle kunna spela en roll är att få till stånd röjning och underhåll av befintliga eller nya leder.

3. Förvaltning av skyddade områden, punkt 1 (C)

av Helena Lindahl (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:2485 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 2 och
avslår motionerna

2024/25:492 av Mikael Larsson (C) yrkandena 1 och 2,

2024/25:591 av Josef Fransson (SD) yrkande 1,

2024/25:1450 av Tobias Andersson m.fl. (SD) yrkande 10,

2024/25:1613 av Ulrika Heie (C) yrkande 3,

2024/25:2634 av Rebecka Le Moine m.fl. (MP) yrkande 1 och

2024/25:3285 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkande 1.

Ställningstagande

Att värna om och skydda miljön är en ödesfråga. Den biologiska mångfalden, dvs. samspelet mellan olika typer av arter och ekosystem, är av fundamental betydelse för människans liv på jorden och våra samhällens välmående.

Skydd av natur är en del i arbetet med biologisk mångfald. Sverige har över 5 000 naturreservat och 30 nationalparker, och de allra flesta svenskar har i genomsnitt bara några få kilometer till skyddad natur. Det är positivt och unikt.

Dessvärre är skötseln av många skyddade områden eftersatt och de uppvisar tyvärr inte de naturvärden som det är tänkt. Vi vill därför öka takten i fråga om att restaurera och återställa skyddad natur. Då är det också centralt med långsiktighet i skötseln av skyddad natur så att exempelvis arbete för att bekämpa invasiva främmande arter inte plötsligt upphör på grund av kraftigt minskade anslag. Utan kontinuitet finns risk för ökad spridning.

4. Förvaltning av skyddade områden, punkt 1 (MP)

av Emma Nohrén (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:2634 av Rebecka Le Moine m.fl. (MP) yrkande 1 och

avslår motionerna

2024/25:492 av Mikael Larsson (C) yrkandena 1 och 2,

2024/25:591 av Josef Fransson (SD) yrkande 1,

2024/25:1450 av Tobias Andersson m.fl. (SD) yrkande 10,

2024/25:1613 av Ulrika Heie (C) yrkande 3,

2024/25:2485 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 2 och

2024/25:3285 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkande 1.

Ställningstagande

Ökat skydd av natur är helt avgörande för att stärka den biologiska mångfalden, minska klimatutsläppen och nå nationella och internationella miljömål. Enligt det nya ramverket för biologisk mångfald, Kunming–Montreal-ramverket, som beslutades av världens länder i december 2022 och som Sverige har ratificerat, ska 30 procent av världens land, vatten och hav skyddas till 2030.

Den biologiska mångfalden är i kris, och vi befinner oss mitt i det sjätte massutdöendet. Djur och växter har inte dött ut i samma takt sedan dinosaurierna utplånades. Denna gång är det mänsklig aktivitet som är orsaken. Detta är en katastrof, inte bara för att alla djur och växter har rätt till liv utan även för att biologisk mångfald är en förutsättning för de naturliga, livsuppehållande processer som vårt samhälle och allt mänskligt liv är beroende av. Maten vi äter, vattnet vi dricker, luften vi andas – allt är beroende av andra arters existensen, och ju fler arter som dör ut, desto större risk att dessa livsuppehållande system rubbas.

För att bevara den biologiska mångfalden måste mer natur skyddas. I dagsläget är 15 procent av Sveriges yta skyddad, så det är alltså långt kvar till det mål om 30 procent som Sverige har ställt sig bakom i och med Kunming–Montreal-ramverket.

För att Sverige ska leva upp till både sina internationella åtaganden och sina egna miljömål behöver fler land- och vattenområden långsiktigt formellt skydd, något både Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen har konstaterat vid flera tillfällen.

Ett utökat skydd för naturen har dessutom starkt folkligt stöd. Enligt en opinionsundersökning från förra året anser hela 72 procent att det är viktigt att Sverige når målet om att skydda 30 procent av vår natur till 2030, och fler än hälften vill att över 50 procent av Sveriges land- och havsområden skyddas.

Skyddet av naturen brådskar. Naturvårdsverket bör så snart som möjligt få i uppdrag av regeringen att ta fram underlag med de mest prioriterade och lämpade naturområdena, och påbörja arbetet med att skydda 30 procent av Sveriges natur.

5. Regeringens finansiella styrning, punkt 2 (S)

av Anna-Caren Säterberg (S), Joakim Järrebring (S), Malin Larsson (S), Jytte Guteland (S) och Johan Löfstrand (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2024/25:3109 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkande 66 och

2024/25:3285 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkande 2 och avslår motionerna

2024/25:3282 av Andrea Andersson Tay m.fl. (V),

2024/25:3286 av Stina Larsson m.fl. (C) och

2024/25:3289 av Emma Nohrén m.fl. (MP) yrkandena 1 och 2.

Ställningstagande

Trots regeringens nedskärningar innehåller skrivelsen enbart uppgifter om anslagsökningar. Regeringen skriver att den ”har föreslagit att 1,35 miljarder kronor anvisas under anslaget 1:3 Åtgärder för värdefull natur för 2025, vilket är en höjning jämfört med föregående år”. Vidare framgår att den inom samma anslag ökar budgeten för skötsel av naturreservat med 100 miljoner kronor, vandringsleder i Jämtland och övriga fjällområden med 25 miljoner kronor och utveckling av vandringsleder med fokus på klimatanpassning med 5 miljoner kronor för 2025. Men i själva verket är anslaget 1:3 nästan 700 miljoner kronor lägre för 2025 jämfört med 2022, utan att ens hänsyn tagits till de senaste årens kraftiga prisökningar.

I Naturvårdsverkets budgetunderlag uppskattar myndigheten att anslaget behöver uppgå till ca 2,3 miljarder kronor för att täcka de behov som finns. Det innebär en förstärkning av anslaget med drygt 1,1 miljarder kronor. Trots regeringens påstådda ökning är anslaget fortfarande en hel miljard lägre än myndighetens behov.

Konsekvenserna har varit påtagliga. Naturvårdsverket larmar om att de har behövt hitta en absolut lägstanivå för vad som är minst smärtsamt eller tufft för länsstyrelserna. Myndigheten uppger att regeringens neddragning 2023 har fått långtgående följder för berörda verksamheter eftersom den inneburit att både skötsel och underhåll minskat, och att viktiga insatser för friluftsliv och biologisk mångfald helt uteblivit. Den otillräckliga finansieringen medför att vandringsleder, utsiktsplatser, grillplatser m.m. blir mindre tillgängliga för svenska folket. Nedskärningarna utgör i förlängningen ett hot mot Sveriges allemansrätt.

Vi har konsekvent föreslagit mer pengar än regeringen till anslaget 1:3 Åtgärder för värdefull natur. Sedan regeringen tillträdde har vi i varje budgetmotion föreslagit en förstärkning med 250 miljoner kronor jämfört med regeringen. Vi kan inte nog betona vikten av en effektiv skötsel av värdefull och skyddad natur.

När det gäller anslaget 1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljön framhåller regeringen att den ökat anslaget med 10 miljoner kronor för 2025 för att effektivt bekämpa och förhindra spridning av invasiva främmande arter i vattenmiljöer i Sverige. Däremot framgår det inte att regeringen skurit ned på det totala anslaget med 40 miljoner kronor för 2025 jämfört med 2024. År 2026 och 2027 planerar regeringen att skära ned med 254 respektive 463 miljoner kronor på anslaget. I vår budgetmotion för 2025 avvisar vi regeringens nedskärning på 40 miljoner kronor för havs- och vattenmiljön.

Mot denna bakgrund anser vi att regeringen bör återkomma med kompletterande uppgifter som tydliggör hur den avser att hantera och följa upp Riksrevisionens synpunkt om otillräcklig finansiering för att säkerställa att de skyddade områdena förvaltas med en hög ambitionsnivå.

6. Regeringens finansiella styrning, punkt 2 (V)

av Andrea Andersson Tay (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3282 av Andrea Andersson Tay m.fl. (V) och
avslår motionerna

2024/25:3109 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkande 66,

2024/25:3285 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkande 2,

2024/25:3286 av Stina Larsson m.fl. (C) och

2024/25:3289 av Emma Nohrén m.fl. (MP) yrkandena 1 och 2.

Ställningstagande

I skrivelsen bekräftar regeringen och Sverigedemokraterna den politik som redan förts under mandatperioden med låga, sänkta eller uteblivna ambitioner och satsningar på miljö- och klimatområdet. Det är talande att man i skrivelsen (s. 7) konstaterar att ”välmående och livskraftiga ekosystem är viktiga för människans livsmiljö”. Regeringen tycks därmed inte dela, eller undviker att bekräfta, den konsensus som råder i det globala samfundet om att livskraftiga ekosystem och rik biologisk mångfald är helt nödvändigt för människans fortlevnad och framtida välfärd. I Världsekonometiskt forums globala

riskrapport för 2024 lyfts förlusten av biologisk mångfald fram som en av vår tids största globala utmaningar. Riskerna förväntas öka och påverka centrala delar av samhället som livsmedelssäkerheten och ekonomin.

Det är även uppenbart att regeringen prioriterar företagens kortsiktiga intressen när Sverige ska återställa förstörda livsmiljöer enligt en naturrestaureringsplan. Riksrevisionen bedömer att det finns en diskrepans mellan vad länsstyrelserna kan åstadkomma inom ramen för avsatta medel och riksdagens mål om att förvaltningen ska ha en hög ambitionsnivå. Länsstyrelserna har inte tillräckliga resurser för att förvalta de skyddade områdena så att naturvärdena bibehålls eller ökar och så att områdena i stor utsträckning görs tillgängliga för besökare. Riksrevisionen rekommenderar därför regeringen att se över om den finansiella styrningen möjliggör för Naturvårdsverket och länsstyrelserna att förvalta de skyddade områdena med den höga ambitionsnivå som riksdagen beslutat om.

Jag och mitt parti delar helt Riksrevisionens bedömning att det saknas resurser för att kunna förvalta naturvärdena och göra de skyddade områdena tillgängliga för allmänheten i enlighet med riksdagens intentioner. För att uppnå detta krävs ett långsiktigt arbete som säkerställer att finansiering från staten håller en nödvändig nivå. Naturvårdsverket har också i ett flertal budgetunderlag signalerat till regeringen att området – anslaget 1:3 Åtgärder för värdefull natur inom utgiftsområde 20 – är underfinansierat och att det behövs tillräcklig grundfinansiering för att kunna förvalta de skyddade områdena så att naturvärden bibehålls och upplevelsevärden kan göras tillgängliga för allmänheten. Regeringen redogör inte i skrivelsen för några sådana åtgärder eller ambitioner för att tillhandahålla tillräcklig grundfinansiering så att Naturvårdsverket och länsstyrelserna ska kunna nå upp till den ambitionsnivå som riksdagen beslutat om. Den höjning med 100 miljoner kronor årligen som man redogör för i skrivelsen är närmast att betrakta som en droppe i havet och mycket långt ifrån de nivåer som Naturvårdsverket föreslagit. Även om anslaget kan användas effektivare genom att Riksrevisionens rekommendationer till Naturvårdsverket och länsstyrelserna följs finns inget som talar för att regeringens anslagsnivåer är i närheten av att möjliggöra att riksdagens ambitioner nås. Jag anser därför att regeringen bör genomföra Riksrevisionens rekommendationer i detta avseende, och regeringen bör ges i uppdrag att genomföra en översyn av om den finansiella styrningen möjliggör för Naturvårdsverket och länsstyrelserna att förvalta de skyddade områdena med den höga ambitionsnivå som riksdagen beslutat om.

Jag och mitt parti anser att regeringens och Sverigedemokraternas låga anslagsnivåer de senaste åren för att förvalta vår skyddade natur (anslaget 1:3 Åtgärder för värdefull natur) är ytterst allvarliga och får stora effekter. Det försvårar Sveriges möjligheter att leva upp till sina åtaganden inom EU och globalt om den biologiska mångfalden och det försämrar möjligheten att nå 7 av de 16 miljö kvalitetsmål som riksdagen beslutat om jämfört om Naturvårdsverkets förslag till finansiering hade följts. Det försämrar även möjligheterna för allmänheten att ta del av och uppleva vår värdefulla natur.

Regeringens inriktning leder oss därmed även längre ifrån vårt övergripande mål för friluftspolitiken om att stödja människors möjligheter att vistas i naturen och utöva friluftsliv. Resultatet av underfinansieringen är att statliga leder och andra vandringsleder inte underhålls, vilket innebär att den breda allmänheten inte får tillgång till vår skyddade natur.

Åtgärder för värdefull natur ger också sociala och ekonomiska effekter då de skapar sysselsättning. År 2022 beräknades anslaget ge en sysselsättnings-effekt av 2 400 års arbetskrafter väl fördelade över hela landet. Anslaget stärker även möjligheterna att vara verksam på landsbygden då det innefattar bl.a. ersättning för restaurering av naturbetesmarker, slåtterängar och myrslätter. Anslaget har därmed en avgörande betydelse för Sveriges möjligheter att bevara och restaurera naturvärden. Jag och mitt parti har av dessa ovanstående skäl i vår budget för 2025 föreslagit en ökning av anslaget 1:3 Åtgärder för värdefull natur med över 2 miljarder kronor jämfört med regeringen.

7. Regeringens finansiella styrning, punkt 2 (C)

av Helena Lindahl (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3286 av Stina Larsson m.fl. (C) och

avslår motionerna

2024/25:3109 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkande 66,

2024/25:3282 av Andrea Andersson Tay m.fl. (V),

2024/25:3285 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkande 2 och

2024/25:3289 av Emma Nohrén m.fl. (MP) yrkandena 1 och 2.

Ställningstagande

Riksrevisionen belyser en viktig problematik där uppsatta mål för skyddad natur inte nås med vare sig effektiv styrning eller tillräcklig finansiering. Den nuvarande regeringen har aktivt förvärrat problemen genom att i alla budgetar sedan man tillträtt ge otillräckliga anslag för åtgärder för värdefull natur. Riksrevisionens rapport klarlägger att den finansiering som getts till länsstyrelserna är otillräcklig för att stärka naturvärdena och tillgängliggöra reservaten för allmänheten. Regeringens skrivelse ger inga tecken på att den tar denna medvetna underfinansiering den skapat på allvar.

Det behöver finnas finansiering för åtgärder för värdefull natur när nya naturområden skyddas. Därför är det viktigt med balansen mellan anslagen 1:3

Åtgärder för värdefull natur och 1:14 Skydd av värdefull natur i budgeten, vilket lyfts fram i skrivelsen.

Samtidigt ligger ett stort ansvar hos länsstyrelserna för hur de väljer att arbeta med att bilda och sköta reservat. Om en länsstyrelse fattar beslut om reservatsbildning måste den också ha ekonomiska ramar framåt för att bedriva sådan skötsel som krävs för att upprätthålla naturvärdena inom reservatet. Många naturvärden som uppkommit i kulturlandskapet kräver aktiva skötsel-åtgärder för att upprätthållas. Om många naturreservat bildas utan resurstillskott sinar också mängden resurser som kan användas för respektive reservat. Det riskerar att de värden som finns i befintliga reservat hotas, såväl rena biologiska naturvärden som tillgänglighet för allmänhet och turism m.m. Hänsyn behöver tas till sambandet mellan nya skyddade naturområden och åtgärder för värdefull natur när beslut fattas om dessa frågor.

8. Regeringens finansiella styrning, punkt 2 (MP)

av Emma Nohrén (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3289 av Emma Nohrén m.fl. (MP) yrkandena 1 och 2 samt avslår motionerna

2024/25:3109 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkande 66,

2024/25:3282 av Andrea Andersson Tay m.fl. (V),

2024/25:3285 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkande 2 och

2024/25:3286 av Stina Larsson m.fl. (C).

Ställningstagande

Riksrevisionen har identifierat en diskrepans mellan vad länsstyrelserna kan åstadkomma inom ramen för avsatta medel och målen som riksdagen beslutat om. Riksrevisionen lyfter fram att det behövs stabila anslagsnivåer i budgeten för att trygga vårt svenska natur- och kulturarv. Regeringen anför att man håller med Riksrevisionen om detta. Jag konstaterar att regeringen inte visar detta i handling eftersom man dragit undan de budgetmässiga förutsättningarna för detta arbete. Regeringens uttalande saknar därmed all trovärdighet.

Regeringen har genomfört mycket omfattande neddragningar på en rad anslag inom hela utgiftsområde 20, bl.a. det centrala anslaget 1:3 Åtgärder för värdefull natur samt neddragningar på ansvariga naturvårdande myndigheters förvaltningsanslag. Riksrevisionen konstaterar att nivån på anslaget 1:3 är

avgörande för med vilken ambitionsnivå och med vilken långsiktighet länsstyrelserna kan genomföra förvaltningen av skyddade områden. Regeringens neddragningar på bl.a. anslaget 1:3 har medfört mycket allvarliga konsekvenser för förvaltningen av skyddad natur och den biologiska mångfalden, vilket även framkommer tydligt i myndigheternas budgetunderlag. Även neddragningarna inom utgiftsområde 23, på Skogsstyrelsens arbete med bl.a. skötsel, får mycket allvarliga konsekvenser för de mål som riksdagen har beslutat om. Det framkommer att Sverige inte kommer att nå sina internationella och EU-rättsliga åtaganden om inte anslagen kraftigt höjs, vilket regeringen inte har gjort. I relation till de neddragningar regeringen genomfört och till de identifierade ekonomiska behoven har regeringen enbart tillfört mycket små belopp. De budgetmässiga förutsättningarna att nå nämnda mål och åtaganden saknas därmed, vilket är mycket allvarligt. Jag och mitt parti delar därmed Riksrevisionens slutsats.

Jag anser att regeringen i sitt svar på skrivelsen måste tydliggöra att man avser att anslå de medel som krävs för att uppfylla Riksrevisionens identifierade åtgärdsbehov.

Vidare framkommer det i Riksrevisionens granskning att länsstyrelserna inte kan nyttja tillfälliga anslagsförstärkningar på ett effektivt sätt. Många länsstyrelser bedömer i nuläget att de saknar den kompetens som de behöver för att klara förvaltningsuppdraget. Tillfälliga anslagsförstärkningar har genererat tidsbegränsade anställningar och svårigheter att rekrytera kvalificerad kompetens. Trygga anställningsförhållanden framhålls som viktigt för att behålla kompetens. De tillfälliga satsningarna har även lett till svårigheter att utveckla kompetens. Riksrevisionen slår fast att regeringens finansiella styrning är avgörande för med vilken ambitionsnivå och långsiktighet länsstyrelserna kan genomföra förvaltningen av skyddade områden. Regeringens styrning har inte bidragit till långsiktighet i förvaltningen.

Jag anser att regeringen måste tydliggöra att man avser att säkra långsiktigheten i förvaltningen, bl.a. genom att öka andelen permanenta satsningar.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Skrivelsen

Regeringens skrivelse 2024/25:55 Riksrevisionens rapport om förvaltningen av skyddad natur.

Följdmotionerna

2024/25:3282 av Andrea Andersson Tay m.fl. (V):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ges i uppdrag att genomföra en översyn av om den finansiella styrningen möjliggör för Naturvårdsverket och länsstyrelserna att förvalta de skyddade områdena med den höga ambitionsnivå som riksdagen beslutat om, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2024/25:3285 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med tydligare åtgärder för att säkerställa att arbetet med förvaltningen av skyddad natur bidrar till att de nationella miljö kvalitets- och friluftslivsmålen uppnås och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör inkomma med ytterligare uppgifter om hur den avser att hantera och följa upp Riksrevisionens synpunkt om otillräcklig finansiering och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:3286 av Stina Larsson m.fl. (C):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att beakta behovet av resurstillskott vid etablering av nya skyddade naturområden och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:3289 av Emma Nohrén m.fl. (MP):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen måste anslå de medel som krävs för att möta Riksrevisionens identifierade åtgärdsbehov och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att minska andelen tillfälliga satsningar till förmån för permanenta satsningar och tillkännager detta för regeringen.

Motioner från allmänna motionstiden 2024/25

2024/25:492 av Mikael Larsson (C):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om bildande av naturreservat och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att noga analysera och utreda vilka siffror man har över skyddet av natur i Sverige så att de stämmer överens med verkligheten, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2024/25:591 av Josef Fransson (SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om möjligheterna att ta ett långsiktigt ansvar för skötsel och underhåll av vandringsleder på statlig mark och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1450 av Tobias Andersson m.fl. (SD):

10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att prioritera upp skötsel och underhåll av vandringsleder på statlig mark och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1613 av Ulrika Heie (C):

3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skötselavtal ska finnas när naturreservat inrättas och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2485 av Stina Larsson m.fl. (C):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av ett långsiktigt arbete för att bevara en god status på redan skyddad natur och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2634 av Rebecka Le Moine m.fl. (MP):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge Naturvårdsverket i uppdrag att peka ut de mest lämpade och prioriterade naturområdena för formellt och långsiktigt skydd i syfte att skydda 30 procent av Sveriges land-, vatten- och havsområden och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:3109 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S):

66. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av åtgärder för skydd och skötsel av värdefull natur och tillkännager detta för regeringen.